

شماره ۱۴: ۲۸۹۳۱۴

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رویکرد کیهانی به دیپلماسی ایرانی

صمد شفیعی مقدم

با مقدمه:

دکتر محمد جواد حق شناس

سرشناسه: شفیعی مقدم، صمد، ۱۳۶۳ -

عنوان و نام پدیدآور: رویکرد کیهانی به دیپلماسی ایرانی / صمد شفیعی مقدم؛ با مقدمه محمد جواد حق شناس.

مشخصات نشر: تهران: صلح بان، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری: ۲۱۰ ص.

شابک: ۴-۹۵۶۵۵-۶۰۰-۹۷۸-۱۲۰۰۰۰ ریال

وحدت فهرست نویسی: فیبا

دانش کتابخانه.

۱. سوع: کیهان (روزنامه) -- نقد و تفسیر؛ روزنامه ها -- ایران؛ ایران -- تاریخ -- جمهوری اسلامی، ۱۳۷۶ -

-- روابط ایران - روابط خارجی -- ۱۳۷۶-۱۳۸۴، ایران -- روابط خارجی -- ۱۳۸۴-۱۳۹۲

شناسه افزوده: حق شناس، محمد جواد، ۱۳۳۹ -، مقدمه نویس

رده بندی کنگره: ۳۹۴ ش ۷ ص ۱۵۷: DSR

رده بندی دیویی: ۹۵۵ ۴۰۱

شماره کتابشناسی ملی: ۱۲۰۷۳

انتشارات صلح باران
رویکرد کیهانی به دیپلماسی جهانی

مؤلف: صمد شفیعی مقدم

چاپ اول: تهران، ۱۴۰۰

تعداد: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

لیتوگرافی: باران

چاپ و صحافی: پژمان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۶۵۵-۰۴

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

Solhban1394@gmail.com

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
۱۵	پیشگفتار نویسنده
۲۷	فصل اول: مطالعات نظری - رابطه رسانه و دیپلماسی
۳۹	سیاست در فضای رسانه
۳۳	تأثیر رسانه در ایجاد عملیات روانی، از بعد تاریخی
۳۶	تأثیر رسانه‌ها بر امنیت ملی در بعد داخلی
۳۹	تأثیر فضای سیاسی کشور بر قدرت رسانه
۳۹	رسانه‌ها و سیاست‌گذاری خارجی
۴۱	دیپلماسی عمومی و کیفیت آن
۴۴	دیپلماسی و جامعه مدنی
۴۵	ایران و دیپلماسی عمومی
۴۶	دیپلماسی رسانه‌ای
۴۶	ورود دیپلماسی به عرصه رسانه‌ها
۴۷	رابطه متقابل دیپلماسی و رسانه
۴۹	تأثیر توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات بر دیپلماسی رسانه‌ای
۵۲	مدل‌های تأثیرگذاری رسانه بر دیپلماسی

۵۴ رسانه‌ها در ایران

فصل دوم: مطالعات تاریخی ۵۷

۵۹ تاریخ مطبوعات در ایران: از ابتدا تا قرن بیستم

۶۰ مطبوعات ایران از آغاز قرن ۲۰ تا مشروطیت

۶۵ مطبوعات در عصر رضاشاه پهلوی

۷۳ مطبوعات در عصر پهلوی دوم

۷۸ مطبوعات ایران در سال‌های بعد از انقلاب

۸۰ تا. چ. روزنامه کیهان

۸۰ (ف) تج. انتشار کیهان و روزهای آغازین

۸۳ (ب) چگونگی شکل‌گیری و کالبدشناسی روزنامه کیهان (۱۳۵۷-۱۳۲۰)

۸۷ (پ) رقابت کیهان با سایر روزنامه‌ها و اطلاعات

۹۱ (ت) تأثیر کیهان بر رنقاء ملت و روزنامه‌نگاری

۹۳ (ث) کیهان و مدیریت مطبوعات

۹۴ (ج) کیهان پس از انقلاب اسلامی

فصل سوم: رویکرد کیهان به سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در زمان ۹۹

۹۹ ریاست جمهوری خاتمی

۱۰۱ گفتمان‌های سیاست خارجی ج.ا. ایران

۱۰۳ رویکرد دولت خاتمی به سیاست خارجی

۱۰۸ تأکید کیهان بر توطئه‌گری غرب

۱۱۱ کیهان و ایده گفتگوی تمدن‌ها

۱۱۳ مقابله به سیاست خارجی خاتمی در دفتر پژوهش‌های موسسه کیهان

۱۱۶ تشویق مقاومت و تقبیح سازش در برابر غرب

۱۱۹ مقایسه تطبیقی رویکرد کیهان و سه نشریه دیگر به جنگ عراق در سال ۲۰۰۳

۱۲۰	رویکرد کیهان به مناقشه هسته ای ایران و غرب
۱۲۰	۱- ضرورت مقاومت و تاکید بر پیشروی
۱۲۵	۲- مواضع کیهان از زبان دیگران
۱۳۴	۳- تاکید بر همدستی آژانس بین المللی انرژی اتمی و آمریکا
۱۳۷	۴- تاکید بر شکست پذیری غرب در مناقشه هسته ای با ایران

فصل چهارم: رویکرد کیهان به سیاست خارجی ج.ا.ایران در زمان

۱۴۵	ریاست جمهوری احمدی نژاد
۱۴۷	سیاست خارجی ج.ا.ایران در زمان احمدی نژاد
۱۴۸	تاکید بر توسعه در غرب
۱۴۸	۱- تاکید بر توسعه دهه های ۹۰ دولتی غرب
۱۵۳	۲- باز نشر مواضع ضد ایرانی بهره ای گمنام غربی
۱۵۴	۳- مقابله با طراحان تئوری 'تفه رطله'
۱۵۷	۴- پوشش خبری اظهارات ضد غرب
۱۶۴	۵- باز نشر خود زنی غربی ها
۱۶۷	۶- تاکید بر شکست پذیری غرب
۱۷۶	۷- پوشش خبری اعتراض های ضد غربی
۱۷۹	تقویت رویکرد نگاه به شرق
۱۸۵	تاکید بر مقاومت ضد غربی شرق به خاطر ایران
۱۸۷	نادیده گرفتن حرکت های شرق بر ضد مسلمانان

۱۹۱	نتیجه گیری
-----	------------

۲۰۱	منابع و مأخذ
-----	--------------

مقدمه

تجربه سالها فعالیت در عرصه مدنی شامل حضور در حزب و روزنامه سابقه این اثر رسانده که علاوه بر نهادهای دولتی، سازمانها و نهادهای مدنی و غیردولتی نیز نقشی اثرگذار در عرصه های مختلف حیات و ممات جوانان کویست و بزرگ ایفا می نمایند.

هنگامی که پیشنهادی روی رو کرده تاثیر یک سازمان غیردولتی همچون یک حزب یا یک روزنامه در دیپلماسی ایران از سوی آقای شفیع مقدم به عنوان یک موضوع پژوهشی ارائه شد در واقع فرصتی برای بحث و فحص در زمینه مزبور فراهم آمده بود که می توانست و می تواند به صورت سلسله وار با تاکید بر گزینش های متعددی از سازمان های غیردولتی ادامه یابد.

ابتدا حزب توده بعنوان سازمانی غیردولتی و اثرگذار انتخاب گردید اما پس از بحث بیشتر به دلیل احتمال تصور تکرار مکررات و وجود تحقیقات متنوع درباره حزب مذکور، از این موضوع صرف نظر گردید.

لذا با توجه به روزنامه نگار بودن صمد شفیعی مقدم و علاقه مندی او به کندوکاو در حوادث و وقایع تاریخ سیاسی معاصر ایران تصمیم بر این شد که رویکردهای یک رسانه ایرانی به سیاست خارجی کشور در دوره ای خاص به عنوان سوژه انتخاب شود. بنابراین نام روزنامه های متعددی بعنوان موضوع پژوهش مطرح شد لکن با توجه به عمر کوتاه روزنامه ها در ایران و یا از هم گسیختگی دوران انتشار آنها به دلیل تعطیلی ها ، توقیف های موقت و یا تغییرات مدیریتی تلاش کردیم بر روزنامه هایی تمرکز کنیم که کمتر مشمول شرایط مزبور شده اند. تا اینکه در نهایت روزنامه کیهان به عنوان رسانه ای که هم در انتشار و هم در مدیریت و نوع نگاه سیاسی در بیش از دو دهه اخیر روند مستمر و ثابتی را طی نموده به عنوان موضوع پژوهش انتخاب گردید.

یکی از نکات مهم این کتاب بررسی رویکرد روزنامه کیهان به دیپلماسی کشور در دو دوران متفاوت سیاسی است. به این ترتیب که ابتدا به دوران ریاست جمهوری سید محمد خاتمی و سپس به دوران ریاست جمهوری محمود احمدی نژاد پرداخته شده است.

ضمن آنکه در آغاز به صورت مبسوط را به رسانه و دیپلماسی مورد توجه نویسنده محترم قرار گرفته است و به نحوه بلور موضوع دیپلماسی عمومی به عنوان یکی از شاخه های مهم دیپلماسی در جهان امروز مورد پرداخت قرار گرفته است.

علاوه بر این ، انجام مطالعه تاریخی نیز برای تدوین پژوهش حاضر مورد غفلت قرار نگرفته است و از منظر تاریخی نیز مطبوعات

ایران به صورت عام و روزنامه کیهان به صورت خاص مورد توجه واقع شده است.

به نظر می‌رسد در کتاب حاضر اضافه بر موضوع رابطه رسانه و سیاست خارجی کشور، بخشی از ریشه‌های غرب ستیزی و شرق گرایی در ایران نیز دیده می‌شود و روزنامه کیهان به عنوان رسانه‌ای مهم و شاید کم نظیر در غرب ستیزی ایرانی در دوره معاصر معرفی شده است.

تردید نیست که این پژوهش می‌تواند آغازی باشد برای بررسی‌های بیشتر تاریخی در زمینه واکاوی نقش بازیگران و نهادهای غیردولتی در سیاست داخلی و خارجی ایران معاصر.

محمدجواد حق شناس

شهریور ۱۳۹۴

پیش‌گفتار نویسنده

به دلیل رزافزون شدن نقش بازیگران غیردولتی در سیاست، پژوهش‌های جدید و کار در این باره مدتهاست آغاز شده لذا بدیهی است که مطبوعات و رسانه‌ها به عنوان بازیگران غیردولتی می‌توانند در زمره مهمترین دستگاه‌های پیرامون پژوهشهایی قرار گیرند تا با بررسی رویکرد آنها به میزان تاثیرشان در عرصه سیاست و دیپلماسی پی برد. از همین روست که به دلیل ارتباط بین رسانه‌ها و دیپلماسی عمومی در وزارت خارجه جمهوری اسلامی ایران واحدی به همین نام شکل گرفته است.

اصولاً رسانه‌ها هم بر شکل‌گیری ذهنیت مردم و نخبگان و هم بر شکل‌گیری روحیه حاکمان اثر می‌گذارند. ضمن آنکه باید به خاطر داشت که کاربرد رسانه‌ها برای جنبه‌های دیپلماتیک یک پدیده جدید نیست و در ابعاد متنوع تعریف می‌شود. چرا که علاوه بر تاثیرات داخلی می‌توانند به عنوان ابزار پیام داخل به خارج نیز مطرح باشند. علاوه بر این، روح حاکم بر روزنامه‌ها و سایر رسانه‌ها خوراک خوبی برای تشخیص پژوهشگران داخلی و خارجی نسبت به تمایلات

موجود در یک کشور در ارتباط با مسائل دیپلماتیک می باشد. روزنامه کیهان بخشی از یک جریان قدرتمند سیاسی در کشور به شمار می رود و منعکس کننده دیدگاه و تفکرات آن جریان محسوب می شود به اضافه اینکه دارای یک ایدئولوژی بسیار پررنگ، منسجم و شفاف است. لذا مواضع این روزنامه دارای راهنمای عمل، کاملاً هدفمند و راهبردی و در چارچوب سیاست های مشخصی است که توسط تیم مدیریتی آن تدوین و تعریف شده است. در پژوهش حاضر، با بررسی یخرد روزنامه کیهان، تمایلات جناح متبوع روزنامه مذکور در بیرمیت، حکمیه جمهوری اسلامی ایران و همچنین آن بخش از جامعه ایران که به این طیف فکری و سیاسی علاقه مندی و باور دارد تا حدود زیادی مشخص و روشن می شود.

می توان گفت، پژوهش حاضر را مناسبی برای بازخوانی چگونگی کشاکش و رقابت قدیمی قدرت های شرق و غرب عالم در زمین بازی ایران از دریچه یک روزنامه و در بازه زمانی مورد مطالعه این پژوهش است.

ضمن آنکه با چنین پژوهشی میزان اثرگذاری دیت های خاتمی و احمدی نژاد بر نوع رویکرد روزنامه کیهان و جناح فکری-سیاسی آن نیز مشخص می شود.

موضوع کتاب حاضر بررسی و تحلیل رویکرد یک رسانه مکتوب نسبت به سیاست خارجی ج.ا.ایران است و هدف ما، مطالعه درباره رویکردها در جهت فهم میزان اثرگذاری رسانه در عرصه سیاست است.

شاید بزرگترین سهم بالقوه رسانه‌ها در فرآیند تصمیم‌گیری سیاست خارجی، توانایی آنها برای نفوذ در خلق و خوی حکومت، نخبگان و مردم باشد چرا که رسانه‌ها با تمرکز بر حوادث ویژه‌ای در نقطه‌ای از جهان آن را به جایگاه بالایی در ذهن و افکار عمومی و حتی دیپلمات‌های هیأت دولت می‌رسانند. از این رومی توان گفت رسانه‌ها هم ابزار مذاکره و هم با حفظ یک هویت مستقل، به دنبال اهداف (اطلاع رسانی) خود هستند. در واقع کاربرد گسترده رسانه‌ها در دیپلماسی که به تعبیری آن را دیپلماسی عمومی یا همگانی می‌گویند، ظاهر و باطن دیپلماسی را دیگرگون کرده است.

مطبوعات رسانه‌ها به دلیل آنکه انعکاس‌دهنده تمایلات بخش‌هایی از جامعه هستند و نقش منحصر به فردی در شکل‌دهی افکار عمومی دارند می‌توانند به خوبی پژوهشگر را با روح زمانه خویش آشنا سازند. البته باید توجه داشت که در این وادی نباید به دام نگرش یکسویه افتاد و یا گرفتار نگاه جزم‌اندیشانه شد. ضمن آنکه باید توجه داشت که متهم بودن مطبوعات به هوچی‌گری و غوغازیستی می‌تواند بر یافته‌های بین‌پژوهش‌هایی مؤثر واقع شود. چرا که این خصوصیت اصالت‌ناقص مطبوعات نسبت به رخدادها را زیر سؤال می‌برد. اما در عین حال تردیدی نیست که مطالعه همه‌جانبه یک یا چند رسانه و تطبیق آن با سایر یافته‌های پژوهشی در دوران موردنظر، ما را با ظرافت‌های بیشتری از آن دوران آشنا می‌کند.

کاربرد رسانه‌ها برای جنبه‌های دیپلماتیک گوناگون هستند و شامل کاربرد رسانه‌ها برای مذاکره با دولت‌هایی که برقراری ارتباط با آنها از راه‌های دیگر ممکن نیست و یا فرستادن نمادها و نشان‌هایی برای تأثیرگذاری بر مردم و آژانس‌های دولت‌های دیگر و دریافت نمادهایی از آنها (آدرس‌های ماهواره‌ای برای تبادل پیام‌های مردم با رهبران خارجی، کنفرانس‌های مطبوعاتی، برنامه‌های خبری، کنفرانس‌های ماهواره‌ای با کارمندان سفارتخانه‌ها و ...) می‌شود. رسانه‌های ایران نیز از این امر مستثنی نیستند. به‌طور خاص روزنامه کیهان که یکی از قدیمی‌ترین روزنامه‌های ایران است و به‌جز سه بار توقیف در سال ۱۳۲۲ به‌طور مستمر منتشر شده است، از زمان انتصاب حسین شریعتمداری به عنوان نماینده‌ی ولی فقیه و سرپرست مؤسسه کیهان در اول دی ماه سال ۷۲، روندی تأثیرگذار بر دیپلماسی ایران را در پیش گرفته است.

روزنامه کیهان تلاش داشته بر مبنای ایدئولوژی و باورهای مدیر مسئول خود بر فرم و محتوای سیاست خارجی ایران تأثیر بگذارد، از همین رو از هر فرصتی برای ضربه زدن به منافع غرب و منزوی نمودن فعالان بهبود رابطه ایران و غرب بهره برده است. به‌گونه‌ای که دیپلمات‌های ایرانی حامی بهبود رابطه با غرب هیچ‌گاه خود را از انتقادات تند این روزنامه مصون ندانسته‌اند و همواره سعی نموده‌اند در این راه جانب احتیاط را رعایت نمایند.

سرنوشت سیاست خارجی ایران معاصر که می‌توان گفت در کشاکش رقابت ابرقدرت‌های شرق و غرب نهایتاً با روحیه امریکاستیزی عجین شد گرچه در آغاز و به‌طور کمابیش ناخودآگاه متأثر از هژمونی چپ‌گرایی انقلابی بود اما هم‌اکنون متعلق به جناح رادیکال‌طرفدار نظام و امرادی از جنس دست‌اندرکاران روزنامه کیهان است.

در این پژوهش مواضع و جهان‌بینی روزنامه کیهان شامل تیترو یک سرنوشت و محتوای سیاست داخلی و بین‌الملل با تکیه بر مبانی تعریف سید محمد حسینی است. مخاطبان داخلی و خارجی به‌عنوان مهمترین داده پژوهشی مدنظر قرار گرفته است.

این موضوع از آنجاست که می‌باید که مطبوعات را رکن چهارم دموکراسی نام‌نهادند و این نیز پس از انقلاب مشروطه به فراخور زمان نسبت به دموکراسی گامی بزرگ و گاهی دور شده و به این ترتیب، مطبوعات نیز به جرگه بازیگران عرصه سیاسی ایران وارد شده‌اند. ظهور و بروز مطبوعات در ایران، با ضعف و یا قدرت دولت مرکزی در رابطه مستقیم بوده و هرگاه یکی از این دو ضعیف‌گشته، دیگری قوت گرفته و بالعکس.

ضرورت مطالعه تاریخی و تحقیقی درباره اثرگذاری و کارایی مطبوعات به صورت موردی در بازه زمانی ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۲ کمتر نیازمند توضیح است چرا که در وهله اول این امر راهگشای درک ظرفیت‌های رسانه‌ای در عرصه سیاست بصورت کلی خواهد بود. بویژه آنکه در عصر حاضر روزافزون شدن نقش بازیگران غیردولتی

در سیاست اهمیت این موضوع را دوچندان نموده است. از آنجا که پژوهش قابل ملاحظه‌ای به صورت موردی و خاص در این زمینه انجام نگرفته لذا این قلم انگیزه یافت که برای روشن کردن هر چه بیشتر این موضوع پژوهشی اقدام نماید.

محور اصلی در این کتاب، مطالعه روزنامه کیهان، مطالعه وقایع نگاری‌های مربوط به بازه زمانی مورد نظر و تحلیل محتوای مطالب مورد مطالعه در جهت نیل به اهداف پژوهش حاضر است.

آشنایی با جناح، مشرب فکری، اهداف، اغراض و نوع رویکرد قلم به دست‌ان‌رزان به کیهان به سیاست خارجی ج.ا.ا می‌تواند موضوع جالبی برای مطالعه بدان به مسائل ایران به عنوان یکی از کشورهای مهم خاورمیانه باشد.

چرا که مواضع روزنامه کیهان به عنوان رسانه‌ای مکتوب و یکی از بازیگران سپهر سیاست ایران با اتکا به جایگاه و عقبه فکری خود، تأثیرات قابل ملاحظه‌ای بر سیاست داخلی و خارجی ایران داشته است. این تأثیرات از طریق کنشگری و جبهه‌سازی رسانه‌ای و فعالیت‌های ژورنالیستی، تلاش برای تأثیرگذاری در رقابتهای انتخاباتی، حضور اندرکاران این رسانه در سبتهای کلیدی، تلاش برای تأثیرگذاری بر افکار عمومی، افزایش نفوذ در طیف‌هایی از جامعه دانشگاهی و ...، شکل‌دهی به تلقی بدنه اجتماعی هوادار نظام در خصوص نزدیکی و یا زاویه داشتن دست‌ان‌دکاران دستگاه دیپلماسی با ارزش‌ها و حاکمیت نظام میسر

شده لذا اقدامات مذکور باعث احتیاط دیپلمات های میانه رو در ابراز نظر و اقدام در عرصه عمل گردیده است.

روزنامه کیهان به عنوان یکی از سه روزنامه ای (اطلاعات، کیهان و جمهوری اسلامی) که مدیریت آنها توسط رهبر انقلاب تعیین می شد گاه توانسته خود را به عنوان بلندگوی رسانه ای نظام در داخل و خارج از کشور معرفی نماید تا جایی که به قابلیت مهم در عرصه سیاسی بدل شده که می تواند بر روند سیاست گزاریهای داخلی و خارجی این اثر باشد.

افزایش این اثر گذار، که بعضاً منجر به ناخشنودی دولتهای مستقر در جمهوری اسلامی ایران شده معمولاً منجر به سردتر شدن روابط ایران و غرب و در نتیجه تحکیم نفوذ روسیه و چین در ایران شده است. برای مثال بر اساس این وضعیت معمولاً دیپلماسی ایران بخصوص در مناقشه هسته ای به مدانهای همچون شورای امنیت سازمان ملل کشیده شده که نقش روسیه و چین نیز در آنها قابل رقابت با امریکاست و این در حالی است که در خارج از مرزانی همچون شورای امنیت، قدرت روسیه و چین با امریکا قابل مقایسه نیست. با این اوصاف می توان پژوهش حاضر را دارای اهمیت کاربردی نیز دانست چرا که از یک سو به جهت تبیین چگونگی رابطه رسانه و دستگاه دیپلماسی مورد نیاز دستگاه دیپلماسی کشور و بویژه مرکز دیپلماسی عمومی و رسانه ای وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران خواهد بود و از سوی دیگر می تواند با اهداف دفتر مطالعات و

برنامه ریزی رسانه ای وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی همخوانی داشته باشد. در بخش غیردولتی هم می تواند موضوع جذابی برای روزنامه نگاران و سایر فعالان رسانه ای باشد ضمن آنکه می تواند به عنوان فصلی از تاریخ مکتوب سیاسی - رسانه ای ایران قلمداد شود که در هر حال منبعی قابل اعتنا برای پژوهشگران عرصه های مختلف سیاسی، تاریخی و مطبوعاتی ایران خواهد بود.

به عنوان هدفی کلی نتیجه بررسی رویکرد روزنامه کیهان به سیاست خارجی ایران طی سال های ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۲ که مصادف با دوره ناکامی ها و تناوب دو جناح سیاسی بر دولت جمهوری اسلامی ایران است، می تواند تحلیلی راهگشا درباره نقش رسانه در عرصه سیاست به ما ارائه نماید.

همچنین شناخت رویکردها، نگرش ها و موضع گیری روزنامه کیهان نسبت به دیپلماسی دولت های خامنه ای و احمدی نژاد در فاصله سال های ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۲ هدف ویژه این پژوهش محسوب می شود. به عبارت دیگر هدف نگارنده، مطالعه میدانی درباره شکل، محتوا، اهداف و اثرگذاری روزنامه مورد بحث بر دیپلماسی ایران در سال های مذکور است که عملاً به معنای تطبیق نگاه و مواضع این روزنامه در دو عصر اصلاح طلبی و اصولگرایی نسبت به سیاست خارجی است. از آنجا که این دو دوره از مهمترین دوره های حیات ایران معاصر به ویژه در دوره حاکمیت جمهوری اسلامی است، مطالعه مواضع روزنامه کیهان به عنوان رسانه ای نزدیک به حاکمیت و حامل بخش مهمی از رویکرد

جریان اصولگرایی در ایران، ما را با حساسیت‌ها و ویژگی‌های دوران مزبور آشنایی می‌سازد لذا در این پژوهش هدف آن است که با بررسی رویکرد روزنامه کیهان با واقعیت‌ها و مشخصات دوران حاکمیت اصلاح‌طلبان و اصولگرایان بر دولت در دو دوره هشت ساله آشنا شویم.

چون آنکه می‌خواهیم جواب این سوال‌ها را دریابیم که اولاً رویکرد روزنامه کیهان نسبت به مهمترین تحولات سیاست خارجی ج.ا.ایران طی سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۲ چه بوده است؟

ثانیاً مهمترین موضوعاتی که طی این دوره در روزنامه کیهان مورد توجه قرار گرفته‌اند چیست؟ چه مواردی است؟ برای پاسخ به این سوال‌ها سعی شده از اسنادی محتوایی بهره گرفته شود و این در حالی است که پیش از این "درباره موضوعات ایران مطالعات و تحقیقات" پراکنده‌ای صورت پذیرفته است. اما محور اصلی آن مطالعات، نه بررسی محتوایی و مفهومی بلکه بیشتر مطالعه نویسنده و شناسنامه‌ای بوده است. از کتاب رابینو گرفته تا کتاب محمد مصباحی که عمده‌تأثیر یک مسیر یکنواخت را دنبال کرده‌اند. این مسیر یکسانیت و توجه به تقویم و شناسنامه انتشار جراید و مجلات بوده است.

قطعاً نمی‌توان به راحتی منکر اهمیت کاری که پیشینیان برده‌اند بود. اما باید اذعان نمائیم که نویسندگان فوق بیش از آنکه به محتوا و کارکرد مطبوعات توجه نمایند به شکل و رویکرد و وضعیت شناسنامه‌ای جراید پرداخته‌اند. شاید آنها برای این کار خود دلایل

قابل اعتنایی داشته اند اما آنچه بدیهی است، هیچگاه در تاریخ مطبوعات ایران اثری تحلیلی انتشار نیافت. "(فیاض زاهد، ۱۳۹۰: ۱۱)

درباره سیاست خارجی نیز با توجه به منطق رفتاری متفاوت جمهوری اسلامی ایران به نسبت دیگر کشورها در عرصه روابط بین الملل، کتابها و مقالات فراوانی با هدف واکاوی سیاست خارجی آن به نگارش درآمده است. ادبیات موجود در حوزه سیاست خارجی را با توجه به رویکرد نظری آنها، می توان در سه دسته تقسیم بندی نمود: نخست، آثاری که با بهره گیری از اصول مربوط به سیاست خارجی در قانون اساسی، سعی در تبیین سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران دارند. دوم، آثاری که بیشتر از چارچوب نظری واقع گرایی و نواقع گرایی بهره می گیرند و سوم، آثاری که بیشتر در تلاشند از قابلیت های تبیینی نظریه روابط بین الملل برای تبیین سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بهره گیرند. (دهقانی فیروزآبادی: ۱۳۹۱، ۲۲)

مبنای تحقیق در کتاب حاضر، کتابخانه ای و اسنادی است و دامنه آن در عرصه بررسی نقش رسانه های مکتوب به عنوان بازیگران غیردولتی در دیپلماسی و تاریخ سیاسی معاصر ایران است. ضمن آنکه روش تحلیلی و توصیفی آن، منجر به معرفی سنادخانه ای و تحلیل محتوا و گرایشات سوژه مورد نظر شده است.

از دیگر سو، جامعه موردنظر در این پژوهش مبتنی بر اسناد آرشیوی و کتابخانه ای در جهت آشنایی محققین دانشگاهی، تحلیلگران سیاسی

و مطبوعات، مدیران و سیاست‌نویسان دستگاه دیپلماسی و علاقه‌مندان به تاریخ سیاسی معاصر است.

برای ورود به بحث، بعد از درج مقدمه جناب آقای دکتر محمدجواد حق‌شناس و پیشگفتار نویسنده، چارچوب نظری رابطه رسانه و دیپلماسی به نگارش درآمده و پس از آن، تاریخچه مطبوعات ایران با نگاه ویژه به تاریخچه و سیر حرکت روزنامه‌کیهان مورد تامل قرار گرفته است که در این خصوص استفاده از مطالب متنوع و پربار سایت تاریخ ایران به نحو بارزی مورد توجه و استفاده قرار گرفت. سپس حاصل مطالعات در رویکرد روزنامه‌کیهان به سیاست خارجی در دو دوره ریاست جمهوری سید محمد خاتمی به عنوان موضوع فصل سوم ارائه شده و در فصل چهارم نیز بررسی رویکرد روزنامه مذکور به سیاست خارجی در هشت سال ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد در دستور کار قرار گرفته است.

صه، شناسی مقدم

مهرماه ۱۴۰۰